

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สหกรณ์มีวิวัฒนาการอันยาวนาน ตั้งแต่ก่อนกำเนิดสหกรณ์ผู้บริโภค (Consumer Cooperation) ที่โรงงานทอผ้าเมืองรอชเดล (Rochdale) ประเทศอังกฤษ (ประพันธ์, 2538) ในปี ค.ศ. 1820 ความสำเร็จของสหกรณ์รอชเดลได้มีการขยายผลทั้งในแง่แนวทางปฏิบัติ และอุดมการณ์ ที่จะช่วยเหลือตนเอง โดยการรวมกันเป็นคณะบุคคล เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมให้มีความกินดีอยู่ดี และสันติสุข โดยการประหยัด ช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สำหรับกิจการสหกรณ์ในประเทศไทยนั้นได้เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2459 มีมูลเหตุมาจากในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 การครองชีพของชาวนามีค่าสูงขึ้น จึงได้คิดแก้ไขปัญหาภาวะเศรษฐกิจและสังคม โดยให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัตินำเอาวิธีการสหกรณ์เข้ามาใช้ในประเทศไทย สหกรณ์ที่จดทะเบียนเป็นแห่งแรกคือ “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในสมัยรัชกาลที่ 6 จากนั้นเป็นต้นมาสหกรณ์ในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลายรูปแบบ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยเฉพาะสหกรณ์การเกษตร (ประดิษฐ์, 2518)

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว องค์กรธุรกิจต่างๆ ต้องแข่งขันเพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ ต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภายใต้ระบบการค้าเสรี สหกรณ์การเกษตรก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีความสามารถที่จะแข่งขันกับธุรกิจอื่นได้ นั่นคือ จะต้องมีประสิทธิภาพในการจัดการธุรกิจ และตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ สิ่งที่สำคัญทางด้านปัจจัยการผลิตทางการเกษตรและปัจจัยในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันคือ “น้ำมัน” เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ใช้เงินเป็นพลังงานในการขับเคลื่อนเครื่องมือทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ และรถตัดหญ้า เป็นต้น และในด้านการดำเนินชีวิต เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น ด้วยแนวคิดที่ต้องการให้เกษตรกรได้ใช้น้ำมันคุณภาพดี ราคายุติธรรม และส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรมีโอกาสค่าน้ำมันใช้เอง กรมส่งเสริมสหกรณ์ และบริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) จึงได้จัดทำโครงการ “ปัมสหกรณ์น้ำมันเพื่อเกษตรกร” โดยจัดตั้งสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดเล็ก (ที่ไม่ใช่สถานีบริการมาตรฐาน) ขึ้นภายในบริเวณของที่ทำกิจการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดต่างๆ เนื่องจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าสถานีบริการน้ำมันจำหน่ายเฉพาะน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดไม่น่ากลัวอันตราย และมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรได้ใช้น้ำมันราคาประหยัด และได้รับเงินคืนเฉลี่ยจากยอดขายน้ำมันของสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตรมีรายได้เสริมจาก

ผลการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมัน อีกทั้งเพิ่มความสามารถในเรื่องค้าขาย และการบริหารทุน โครงการแรกเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2533 ที่จังหวัดสุพรรณบุรี และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพราะคุณลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมไทย จึงได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งเกษตรกรผู้ใช้น้ำมัน สหกรณ์การเกษตร และหน่วยงานของรัฐจนประสบความสำเร็จ และขยายตัวไปทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2535 สหกรณ์การเกษตรดอยสะเก็ดจำกัด ได้จัดตั้งสถานีบริการน้ำมันขึ้นภายในสหกรณ์การเกษตร เป็นแห่งแรกในจังหวัดเชียงใหม่ และได้ขยายไปยังสหกรณ์การเกษตรต่างๆ ทั่วเชียงใหม่

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมัน ภายในสหกรณ์การเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ก็ประสบปัญหาหลายด้านไม่ว่าจะเป็น การมีคู่แข่งทางด้านธุรกิจเดียวกันมาก ราคาน้ำมันไม่แน่นอน โอกาสเสี่ยงสูงในการขาดทุน ต้นทุนการดำเนินงานสูง ปัญหาน้ำมันขาดหายเกินบัญชี ทำให้ที่ตั้งไม่เหมาะสม บริการช้า และมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร พนักงานบ่อยครั้ง ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง เป็นต้น

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของสถานีบริการน้ำมัน ของสหกรณ์การเกษตร เพราะเป็นธุรกิจหนึ่ง ที่มีของสหกรณ์การเกษตร ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้ใช้น้ำมันคุณภาพดี ราคาประหยัด ลดต้นทุนในการผลิต และเป็นธุรกิจหนึ่งที่ทำรายได้ให้แก่สหกรณ์การเกษตร ด้วยแนวคิดนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษา ถึงการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมัน ในส่วนของการบริหารงานของสหกรณ์การเกษตร ในประเด็น จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัด และหาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของสถานีบริการน้ำมัน โดยคาดหวังว่าการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการสร้างสัมพันธภาพอันดี ระหว่างคณะกรรมการดำเนินงาน พนักงานสหกรณ์ ตลอดจนระหว่างสหกรณ์การเกษตรต่างๆ ที่มีสถานีบริการน้ำมัน ในการวางแผนร่วมกันพัฒนาให้สถานีบริการน้ำมันของสหกรณ์มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมัน ภายใต้การบริหารของสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษา จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัด ของสถานีบริการน้ำมันภายใต้การบริหารของสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งในเชิงบริหาร ของสถานีบริการน้ำมันภายใต้การบริหารของสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาครั้งนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวในการพัฒนาความเข้มแข็งในเชิงการบริหารของสถานีบริการน้ำมันภายในสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ให้สอดคล้องกับโอกาสทางด้านธุรกิจต่อไป

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ใช้ระยะเวลาในการวิจัย 6 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่ มกราคม ถึง กรกฎาคม 2544

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมาของสหกรณ์การเกษตรที่มีสถานีบริการน้ำมัน จังหวัดเชียงใหม่
2. ศึกษาการดำเนินงานของสถานีบริการน้ำมันภายใต้การบริหารของสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
3. ศึกษาถึง จุดอ่อน จุดแข็ง และแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของสถานีบริการน้ำมันภายใต้การบริหารของสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่และประชากรที่นำมาวิจัย

กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาคือ ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตร คณะกรรมการบริการสหกรณ์การเกษตร และพนักงานสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจน้ำมัน ของสหกรณ์การเกษตรที่มีสถานีบริการน้ำมันภายใต้ตราบางจาก ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 สหกรณ์

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ การประชุมอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) และการวิเคราะห์องค์กรโดยใช้ SWOT Analysis

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สหกรณ์การเกษตรที่มีสถานีบริการน้ำมัน สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน)

2. เก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดังนี้

- จัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร เพื่อทำความเข้าใจในกิจกรรม โดยใช้การประชุมอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดของสถานีบริการน้ำมัน น้ำมันภายในสหกรณ์การเกษตร โดยใช้ SWOT Analysis
- ประชุมสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็ง ของสถานีบริการน้ำมัน ภายใน สหกรณ์การเกษตร

นิยามศัพท์

ความเข้มแข็ง หมายถึง ความสามารถในการเชิงบริหารของคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตรให้สอดคล้องกับโอกาสทางธุรกิจ

สถานีบริการน้ำมัน หมายถึง สถานที่จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง ที่ตั้งอยู่ภายในสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

สหกรณ์การเกษตร หมายถึง องค์กรที่ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรมารวมตัวกันจัดตั้งขึ้น เพื่อทำการผลิตทางการเกษตร และดำเนินธุรกิจช่วยเหลือเกษตรกรในฐานะผู้ผลิต โดยมีความมุ่งหวังให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

จุดอ่อน (Weaknesses) หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบ และด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

จุดแข็ง (Strengths) หมายถึง ความสามารถ และสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

โอกาส (Opportunities) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์

อุปสรรค (Threats) หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กร ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์